

1924 ANAYASASI

T. Düstur, Cilt 26, s.170

Resmi Gazete 15/1/1945-5905

Kanun No Kanun Tarihi
4695 10/1/1945

BİRİNCİ BÖLÜM

Esas Hükümler

Madde 1- Türkiye Devleti Bir Cumhuriyettir.

Madde 2- Türkiye Devleti Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi Layk ve Devrimcidir. Devlet dili Türkçedir. Başkent Ankara'dır. (**)

Madde 3- Egemenlik kayıtsız şartsız Milletindir.

Madde 4- Türk milletini ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi temsil eder ve Millet adına egemenlik hakkını yalnız o kullanır.

Madde 5- Yasama yetkisi ve yürütme erki Büyük Millet Meclisinde belirir ve onda toplanır.

Madde 6- Meclis, yasama yetkisini kendi kullanır.

Madde 7- Meclis, yürütme yetkisini kendi seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun tayin edeceği Bakanlar Kurulu eliyle kullanır.

Meclis, Hükûmeti her vakit denetleyebilir ve düşürebilir.

Madde 8- Yargı hakkı, millet adına usul ve kanuna göre bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır.

(*) 20/4/1340 tarih ve 491 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun, 10/1/1945 tarih ve 4695 sayılı Kanunla, mana ve kavramda bir değişiklik yapılmaksızın Türkçeleştirilmiş şeklidir.

(**) Maddenin ilk şekli:

"Türkiye Devletinin dini, dinî İslâmdır: Resmi dili Türkçedir; makkarı Ankara şehridir."

Maddenin 1222 sayılı kanunla değişik şekli:

"Türkiye Devletinin resmi dili Türkçedir; makkarı Ankara şehridir."

İKİNCİ BÖLÜM

Yasama Görevi

Madde 9- Türkiye Büyük Millet Meclisi, özel kanuna göre millet tarafından seçilmiş milletvekillerinden kurulur.

Madde 10- Milletvekili seçmek, yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk'ün hakkıdır. (*)

Madde 11- Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilir. (**)

Madde 12- Yabancı Devlet resmi hizmetinde bulunanlar terhipli cezaları gerektiren suçlardan veya hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, kısıtlılar, yabancı Devlet uyruklüğünü ileri sürenler kamu hizmetlerinden yasaklılar, Türkçe okuyup yazma bilmiyenler milletvekili seçilemezler.

Madde 13- Büyük Millet Meclisinin seçimi dört yılda bir yapılır.

Süresi biten milletvekilleri tekrar seçilebilirler.

Eski Meclis, yeni Meclisin toplanmasına kadar devam eder.

Yeni seçim yapılmasına imkân görülmezse, toplanma dönemi bir yıl daha uzatılabilir.

Her milletvekili, yalnız kendini seçen çevrenin değil, bütün milletin vekilidir.

Madde 14- Büyük Millet Meclisi, her yıl kasım ayı başında çağrısız toplanır.

Meclis, üyelerinin memleket içinde dolaşmaları, inceleme yapmaları, denetleme vazifelerine hazırlanmaları ve dinlenmeleri için çalışmasına yılda altı aydan fazla ara veremez.

Madde 15- Kanun teklif etmek hakkı, Meclis üyelerinin ve Bakanlar Kurulundur.

Madde 16- Milletvekilleri Meclise katıldıklarında şöyle andiçerler.(***)

"Namusum üzerine söz veririm ki:

Vatanın ve milletin mutluluğuna, esenliğine, milletin kayıtsız şartsız egemenliğine aykırı bir amaç gütmeyeceğim ve Cumhuriyet esaslarına bağlılıktan ayrılmıyacağım."

(*) Maddenin ilk şekli:

“Onsekiz yaşını ikmal eden her erkek Türk mebusan intihabına iştirak etmek hakkını haizdir.”

(**) Maddenin ilk şekli:

“ otuz yaşını ikmal eden her erkek Türk, mebus intihap edilmek salahiyetini haizdir.”

(***) Maddenin ilk şekli:

“ Mebuslar Meclise iltihak ettiklerinde şu şekilde tahlif olunurlar;

(Vatan ve milletin saadet ve selametine ve milletin bilâ kaydu şart hakimiyetine mugayir bir gaye takip etmiyeceğime ve Cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma “Vallahi”).”

Madde 17- Bir milletvekili ne Meclis içindeki oy, düşünce ve demeçlerinden ne de Meclisteki oy, düşünce ve demeçlerini Meclis dışında söylemek ve açığa vurmaktan sorumlu değildir. Seçiminden gerek önce ve gerek sonra üstüne suç atılan bir milletvekili Kamutayın kararı olmadıkça sanık olarak sorgulanamaz, tutulamaz ve yargılanamaz. Cinayetten suçüstü yakalanma hali bu hükmün dışındadır. Ancak bu halde yetkili makam bunu hemen Meclise bildirmek ödevindedir. Seçiminden önce veya sonra bir milletvekili hakkında verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi milletvekilliği süresinin sonuna bırakılır. Milletvekilliği süresi içinde zamanaşımı yürümez.

Madde 18- Milletvekillerinin yıllık ödenekleri özel kanunla gösterilir.

Madde 19- Araveme sırasında Cumhurbaşkanı veya Meclis Başkanı gerekli görürse meclisi toplanmaya çağırabilir. Üyelerden beşte birinin istemesi üzerine de Meclis Başkanı Meclisi toplanmaya çağırır.

Madde 20- Meclis görüşmeleri herkese açıktır ve olduğu gibi yayılır.

Fakat Meclis, İçtüzük hükümlerine uygun olarak kapalı oturumlar dahi yapabilir. Kapalı oturumlardaki görüşmeleri yaymak Meclisin kararına bağlıdır.

Madde 21- Meclis görüşmelerini İç tüzük hükümlerine göre yapar.

Madde 22- Soru, gensoru ve Meclis soruşturması Meclisin yetkilerinden olup bunların nasıl yapılacağı İç tüzükte gösterilir.

Madde 23- Milletvekilliği ile Hükümet memurluğu bir kişide birleşemez.

Madde 24- Türkiye Büyük Millet Meclisi kamutayı her kasım ayı başında kendine bir yıl için bir başkan, üç Başkan vekili seçer.

Madde 25- Seçim dönemi bitmeden Meclis, üyelerinin tam sayısının saltçokluğu ile seçim yenilemeğe karar verirse, yeni toplanan Meclisin seçim dönemi kasım ayından başlar.

Kasımdan önceki toplantı, olağanüstü toplantı sayılır.

Madde 26- Kanun koymak, kanunlarda değişiklik yapmak, kanunları yorumlamak, kanunları kaldırmak, Devletlerle sözleşme, andlaşma ve barış yapmak, harb ilan etmek, Devletin bütçe ve kesin hesap kanunlarını incelemek ve onamak, para basmak, tekelli ve akçalı yüklenme sözleşmelerini ve imtiyazları onamak ve bozmak, genel ve özel af ilan etmek, cezalarını hafifletmek ve değiştirmek, kanun soruşturmalarını ve kanun cezalarını ertelemek, mahkemelerden çıkıp kesinleşen ölüm cezası hükümlerini yerine getirmek gibi görevleri Büyük Millet Meclisi ancak kendisi yapar. (*)

(*) Maddenin ilk şekli:

“ Büyük Millet Meclisi ahkâmı şer’iyyenin tenfizi, kavaninin vaz’ı tâdili, tefsiri, fesih ve ilgası, devletlerle mukavele, muahede ve sulh akti, harp ilanı, muvazenei umumiyei maliye ve Devletin umum hesabı kati kanunlarının tetkik ve tasdiki, meskukat darbı, inhisar ve mali taahhüdü mutazammın mukavelat ve imtiyazatın tasdik ve feshi, umumi ve hususi af ilanı, cezalarını tahfif veya tahvil, tahkikat ve mücazati kanuniyyetinin tecili, mahkemelerden sadır olup katiyet kesbetmiş olan idam hükümlerin infazı gibi vezaifi bizzat kendi ifa eder.”

Madde 27- Bir milletvekilinin vatan hayırlığı ve milletvekilliği sırasında yiyeçilik suçlarından biriyle sanık olduğuna Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamutayı hazır üyelerinin üçte iki oy çokluğu ile karar verilir yahut on ikinci maddede yazılı suçlardan biriyle hüküm giyer ve bu da kesinleşirse milletvekilliği sıfatı kalkar.

Madde 28- Çekilme, kanun hükümleri gereğince kısıtlanma, özürsüz ve izinsiz iki ay Meclise devamsızlık yahut memurluk kabul etme hallerinde milletvekilliği düşer.

Madde 29- Ölen yahut yukardaki maddeler gereğince milletvekilliği sıfatı kalkan veya düşen milletvekilinin yerine bir başkası seçilir.

Madde 30- Büyük Millet Meclisi kendi kolluk işlerini Başkanı elile düzenler ve yürütür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yürütme Görevi

Madde 31- Türkiye Cumhurbaşkanı, Büyük Millet Meclisi kamutayı tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Cumhurbaşkanlığı görevi, yeni Cumhurbaşkanının seçimine kadar sürer. Yeniden seçilmek olur.

Madde 32- Cumhurbaşkanı, Devletin başıdır. Bu sıfatla törenli oturumlarda Meclise ve gerekli gördükçe bakanlar kuruluna Başkanlık eder ve Cumhurbaşkanı kaldıkça Meclis tartışma ve görüşmelerine katılamaz ve oy veremez.

Madde 33- Cumhurbaşkanı, hastalık ve memleket dışı yolculuk gibi bir sebeple görevini yapamaz veya ölüm, çekilme ve başka sebeple Cumhurbaşkanlığı açık kalırsa Büyük Millet Meclisi Başkanı vekil olarak Cumhurbaşkanlığı görevini yapar.

Madde34- Cumhurbaşkanlığı boş kaldığında Meclis toplanırsa Cumhurbaşkanını hemen seçer.

Meclis toplanık değilse Başkanı tarafından hemen toplanmaya çağırılarak Cumhurbaşkanı seçilir. Meclisin seçim dönemi sona ermiş veya seçimin yenilenmesine karar verilmiş olursa Cumhurbaşkanını gelecek Meclis seçer.

Madde 35- Cumhurbaşkanı, Meclisin kabul ettiği kanunları on gün içinde ilan eder.

Cumhurbaşkanı, uygun bulmadığı kanunları bir daha görüşölmek üzere gene on gün içinde gerekçesi ile birlikte Meclise geri verir. Anayasa ile Bütçe kanunu bu hüküm dışındadır.

Meclis geri verilen kanunu gene kabul ederse Cumhurbaşkanı onu ilan etmek ödevindedir.

Madde 36- Cumhurbaşkanı her yıl Kasım ayında hükümetin geçen yıldaki çalışmaları ve giren yıl içinde alınması uygun görölen tedbirler hakkında bir söylev verir. Yahut söylevini Başbakana okutur.

Madde 37- Cumhurbaşkanı, yabancı devletler yanında Türkiye Cumhuriyetinin siyasi temsilcilerini tayin eder ve yabancı devletlerin siyasi temsilcilerini kabul eder.

Madde 38- Cumhurbaşkanı, seçiminden hemen sonra Meclis önünde şöyle andiçer: (*)

“Namusum üzerine söz veririm ki:

Cumhurbaşkanı olarak, Cumhuriyet kanunlarını, milletin egemenlik esaslarını sayacağım;

Ve bunları müdafaa edeceğim;

Türk milletinin mutluluğuna bütün bağılılığımla, bütün kuvvetimle çalışacağım;

Türk Devletine yönelecek her tehlikeyi en son şiddetle önleyeceğim;

Türkiye'nin şanını, şerefini koruyup yükseltmek, üstüme aldığım görevin isterlerini yerine getirmek için olanca varlığımla çalışmaktan asla ayrılmıyacağım.”

Madde 39- Cumhurbaşkanının çıkaracağı bütün kararlar Başbakan ile birlikte ilgili Bakan tarafından imzalanır.

Madde 40- Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yüce varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. Harb kuvvetlerinin komutası barışta özel kanuna göre Genel kurmay Başkanlığına ve seferde Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilecek kimseye verilir.

Madde 41- Cumhurbaşkanı, vatan hayınlığı halinde Büyük Millet meclisine karşı sorumludur. Cumhurbaşkanının çıkaracağı bütün kararlardan doğacak sorumlar 39 uncu madde gereğince bu kararı imzalayan Başbakanın ve ilgili bakanındır.

Cumhurbaşkanının özlük işlerinden dolayı sorumlanması gerekirse Anayasanın milletvekilliği dokunulmazlığı ile ilgili 17 nci maddesi hükümlerine uyulur.

Madde 42- Cumhurbaşkanı, Hükümetin teklifi üzerine, daimi malulluk veya kocama gibi özlük sebeplerden dolayı belli kimselerin cezalarını kaldırabilir veya hafifletebilir.

Cumhurbaşkanı, Büyük Millet Meclisi tarafından sanıklanarak hüküm giyen bakanlar hakkında bu yetkiyi kullanamaz.

Madde 43- Cumhurbaşkanının ödeneği özel kanunla gösterilir.

Madde 44- Başbakan, Cumhurbaşkanınca Meclis üyeleri arasından tayin olunur.

Öteki bakanlar Başbakanca meclis üyeleri arasından seçilip tamamı Cumhurbaşkanı tarafından onandıktan sonra Meclise sunulur.

Meclis toplanık değılse sunma işi Meclisin toplanmasına bırakılır.

(*) Maddenin ilk şekli:

“ Reisicumhur intihabı akabinde ve Meclis huzurunda şu suretle yemin eder:

(Reisicumhur sıfatı ile Cumhuriyetin kanunlarına ve hakimiyeti milliye esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk Milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle sarfı mesai, Türk devletine teveccüh edecek her tehlikeyi kemali şiddetle men Türkiye'nin şan ve şerefine vikaye ve ilaya ve deruhde ettiğim vazifenin icabatına hasrınefs etmekten ayrılmıyacağıma “Vallahi””.

Hükümet, tutacağı yolu ve siyasi görüşünü en geç bir hafta içinde Meclise bildirir ve ondan güven ister. (*)

Madde 45- Bakanlar, Başbakanın reisliği altında (Bakanlar Kurulu)'nu meydana getirir.

Madde 46- Bakanlar Kurulu, Hükümetin genel politikasından birlikte sorumludur.

Bakanların her biri kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden ve politikasının genel gidişinden tekbaşına sorumludur.

Madde 47- Bakanların görev ve sorumları özel kanunla gösterilir. (**)

Madde 48- Bakanlıkların kuruluşu özel kanuna bağılıdır. (***)

Madde 49- İzinli veya herhangi bir sebeble özürlü olan bir Bakana, Bakanlar Kurulu üyelerinden bir başkası geçici olarak vekillik eder. Ancak bir Bakan birden fazlasına vekillik edemez. (****)

Madde 50- Bakanlardan birinin Yücedivana yollanması hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisince verilen karar, kendisini Bakanlıktan da düşürür. (*****)

(*) Maddenin ilk şekli:

“ Başvekil, Reisicumhur canibinden ve Meclis azası meyanından tayin olunur. Sair vekiller Başvekil tarafından, Meclis azası arasından intihap olunarak heyeti umumiyesi reisicumhurun tasdiki ile Meclise arz olunur. Meclis müctemi değılse arz keyfiyeti meclisin içtimaina talik olunur.

Hükümet hattı hareket ve siyasi noktai nazarını azami bir hafta zarfında Meclise bildirir ve itimat talep eder”

Maddenin 3115 sayılı kanunla değişiklii şekli:

“Başvekil, Reisicumhur canibinden ve Meclis azası meyanından tayin olunur. Sair vekiller Başvekil tarafından Meclis azası arasından intihap olunarak heyeti umumiyesi Reisicumhurun tasdiki ile Meclise arz olunur.

Meclis müctemi değilse arz keyfiyeti Meclisin içtimaina talik olunur. Hükümet hattı hareket ve siyasi noktai nazarını azami bir hafta zarfında Meclise bildirir ve itimat talep eder.

Siyasi müsteşarları Başvekil, Meclis azası arasından geçerek Reisicumhurun tasdikine arz eder.

(**) Maddenin ilk şekli:

“ Vekillerin vazife ve mesuliyetleri kanunu mahsus ile tayin olunur.”

Maddenin 3115 sayılı kanunla değişik şekli:

“Vekillerin ve siyasi müsteşarların vazife ve mesuliyetleri mahsus kanunla tayin olunur”

(***) Maddenin ilk şekli:

“Vekillerin adedi kanunla tayin olunur.”

(****) Maddenin ilk şekli:

“ Mezun veyahut herhangi bir sebeple mazur olan bir Vekile, İcra Vekilleri Heyeti azasından bir diğeri muvakkaten niyabet eder. Ancak bir Vekil bir Vekaletten fazlasına niyabet edemez.

Maddenin 3115 sayılı kanunla muaddel şekli:

“Mezun ve herhangi bir sebeple mazur olan bir vekile İcra Vekilleri Heyeti azasından bir diğeri veya siyasi müsteşarlardan biri muvakkaten niyabet eder. Ancak bir vekil veya bir siyasi müsteşar bir vekaletten fazlasına niyabet edemez.

Siyasi müsteşarın vekile niyabeti halinde kararnamesi Meclise arz olunur.”

(*****) Maddenin ilk şekli:

“Türkiye Büyük Millet Meclisince İcra Vekillerinden birinin Divanı Âliye sevkine dair verilen karar Vekaletten sukutunu dahi mutazammındır.”

Maddenin 3115 sayılı kanunla değişik şekli:

“İcra Vekillerinden veya siyasi müsteşarlardan birinin Divanı Âliye sevkine dair Türkiye Büyük Millet Meclisince verilen karar vekalet veya müsteşarlıktan sukutu dahi mutazammındır.”

Madde 51- İdare davalarına bakmak ve idare uyuşmazlıklarını çözmek, Hükümetçe hazırlanarak kendine verilecek kanun tasarıları ve imtiyaz sözleşme ve şartlaşmaları üzerine düşünüşünü bildirmek, gerek kendi özel kanunu ve gerek başka kanunlarla gösterilen görevleri yapmak üzere bir Danıştay kurulur. Danıştay başkanları ve üyeleri, daha önce önemli görevlerde bulunmuş, uzmanlıkları, bilgileri ve görgüleriyle belirgin kimseler arasından Büyük Millet Meclisince seçilir.

Madde 52- Bakanlar kurulu, kanunların uygulanışlarını göstermek yahut kanunun emrettiği işleri belirtmek üzere içinde yeni hükümler bulunmamak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarır.

Tüzükler Cumhurbaşkanının imzası ve ilaniyle yürürlüğe girer.

Tüzüklerin kanunlara aykırılığı ileri sürüldükte bunun çözüm yeri Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yargı Erki

Madde 53- Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri kanunla gösterilir.

Madde 54- Yargıçlar, bütün davaların görülmesinde ve hükmünde bağımsızdırlar ve bu işlerine hiçbir türlü karışamaz. Ancak kanun hükmüne bağıdırlar.

Mahkemelerin kararlarını Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu hiçbir türlü değiştiremezler, başkalayamazlar, geciktiremezler ve hükümlerinin yerine getirilmesine engel olamazlar.

Madde 55- Yargıçlar, kanunda gösterilen usuller ve haller dışında görevlerinden çıkarılamazlar.

Madde 56- Yargıçların nitelikleri, hakları, görevleri, aylık ve ödenekleri, nasıl tayin olunacakları ve görevlerinden nasıl çıkarılacakları özel kanunla gösterilir.

Madde 57- Yargıçlar, kanunla gösterilenlerden başka genel veya özel hiçbir görev alamazlar.

Madde 58- Mahkemelerde yargılamalar herkese açıktır.

Yalnız yargılama usulü kanunları gereğince bir yargılamanın kapalı olmasına mahkeme karar verebilir.

Madde 59- Herkes mahkeme önünde haklarını korumak için gerekli gördüğü yasalı araçları kullanmakta serbesttir.

Madde 60- Hiçbir mahkeme görev ve yetkisi içindeki davalara bakmazlık edemez. Görev ve yetki dışında olan davalar ancak bir kararla reddolunur.

Yücedivan

Madde 61- Bakanları, Danıştay ve Yargıtay başkanları ve üyelerini ve Cumhuriyet Başsavcısını görevlerinden doğacak işlerden dolayı yargılamak için Yücedivan kurulur. (*)

Madde 62- Yücedivan üyeliği için, on biri Yargıtay, onu Danıştay başkanları ve üyeleri arasından ve kendi Genelkurulları tarafından gerekli görüldükte gizli oyla, yirmi bir kişi seçilir.

Bunlar gizli oy ve salt çoğunlukla içlerinden birini Başkan ve birini Başkan vekili seçerler.

Madde 63- Yücedivan bir Başkan ve on dört üye ile kurulur ve kararlarını salt çoğunlukla verir.

Geri kalan altı kişi gerektiğinde kurulun eksikliğini tamamlamak için yedek üye durumundadır.

Bu yedek üyeleri, üçü Yargıtay, üçü Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasında olmak üzere adçekme ile ayrılır.

Başkanlığa ve başkan vekilliğine seçilenler bu adçekmeye girmezler.

Madde 64- Yücedivanın savcılık görevi, Başsavcılık tarafından görülür.

Madde 65- Yücedivanın kararları kesindir.

Madde 66- Yücedivan kanunlara göre yargılar ve hüküm verir.

Madde 67- Yücedivan gerekli görüldüğünde Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla kurulur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Türklerin Kamu Hakları

Madde 68- Her Türk hür doğar, hür yaşar. Hürriyet, başkasına zarar vermiyecek her şeyi yapabilmektir.

Tabii haklardan olan hürriyetin herkes için sınırı, başkalarının hürriyeti sınırıdır. Bu sınırı ancak kanun çizer.

Madde 69- Türkler kanun karşısında eşittirler ve ayıksız kanuna uymak ödevindedirler. Her türlü grup, sınıf, aile ve kişi ayrıcalıkları kaldırılmıştır ve yasaktır.

(*) Maddenin ilk şekli:

“Vazifelerinden münbais hususatta İcra Vekilleriyle Şurayı Devlet ve Mahkemei Temyiz rüesa ve azasını ve Başmüddeiumumiye muhakeme etmek üzere bir (Divanı Âli) teşkil edilir.”

Maddenin 3155 sayılı kanunla değişik şekli:

“Vazifelerinden münbais hususatta İcra Vekilleri ve siyasi müsteşarları ve Şurayı Devlet ve Temyiz Mahkemesi rüesası ve azasını ve Cumhuriyet Başmüddeiumisini muhakeme etmek üzere bir (Divanı Âli) teşkil edilir.”

Madde 70- Kişi dokunulmazlığı, vicdan, düşünme, söz, yayım, yolculuk, bağıt, çalışma, mülkedinme, malını ve hakkını kullanma, toplanma, dernek kurma, ortaklık kurma hakları ve hürriyetleri Türklerin tabii haklarındanıdır.

Madde 71- Cana, mala, ırza, konuta hiçbir türlü dokunulamaz.

Madde 72- Kanunda yazılı hal ve şekillerden başka türlü hiçbir kimse yakalanamaz ve tutulmaz.

Madde 73- İşkence, eziyet, zorlım ve angarya yasaktır.

Madde 74- Kamu faydasına gerekli olduğu usulüne göre anlaşılmadıkçe ve özel kanunları gereğince değer pahası peşin verilmedikçe hiç kimsenin malı ve mülkü kamulaştırılmaz.

Çiftçiyi toprak sahibi kılmak ve ormanları devletleştirmek için alınacak toprak ve ormanların kamulaştırma karşılığı ve bu karşılıkların ödeneşi özel kanunlarla gösterilir.

Olağanüstü hallerde kanuna göre yükletilecek para ve mal ve çalışma ödevleri dışında hiçbir kimse başka hiçbir şey yapmaya ve vermeye zorlanamaz. (*)

Madde 75- Hiçbir kimse felsefi inanından, din ve mezhebinden dolayı kınanamaz. Güvenliğe ve edep törelerine ve kanunlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü din törenleri serbesttir. (**)

Madde 76- Kanunda yazılı usul ve haller dışında kimsenin konutuna girilemez ve üstü aranamaz.

Madde 77- Basın, kanun çerçevesinde serbesttir ve yayımından önce denetlenemez, yoklanamaz.

Madde 78- Seferberlik ve sıkıyönetim hallerinin veyahut salgın hastalıklardan dolayı kanun gereğine alınacak tedbirlerin gerektirdiği kısıntıların dışında yolculuk hiçbir kayıt altına alınamaz.

Madde 79- Bağıtların, çalışmaların, mülkedinme ve hak ve mal kullanmanın, toplanmaların, derneklerin ve ortaklıkların serbestlik sınırı kanunlarla çizilir.

Madde 80- Hükümetin gözetimi ve denetlemesi altında ve kanun çerçevesinde her türlü öğretim serbesttir.

(*) Maddenin ilk şekli:

“Menafii umumiyeye için lüzumu usulen tahakkuk etmedikçe ve kanunu mahsus mucibince değer pahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı istimval ve mülkü istimlak olunamaz.

Fevkalade ahvalde kanun mucibince tahmil olunacak nakdi, ayni ve sayu amele müteallık mükellefiyetler müstesna olmak üzere hiçbir kimse hiçbir fedakarlığa icbar edilemez.”

(**) Maddenin ilk şekli:

“Hiçbir kimse mensup olduğu, din, mezhep, tarikat ve felsefi içtihadından dolayı muaheze edilemez. Asayiş, adabı muaşeretı umumiye ve kavanine mugayir olmamak üzere her türlü ayınler serbesttir.”

Madde 81- Postalara verilen kağıtlar, mektuplar ve her türlü emanetler yetkili sorgu yargıcı veya yetkili mahkeme kararı olmadıkça açılmaz ve telgraf ve telefonla haberleşmenin gizliliğı bozulamaz.

Madde 82- Türkler gerek kendileri, gerek kamu ile ilgili olarak kanunlara ve tüzüklere aykırı gördükleri hallerde yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine tek başlarına veya toplu olarak haber verebilir ve şikayette bulunabilirler. Haber veya şikayeti alan makam kişi ile ilgili başvurmaların sonucunu dilekçiyeye yazılı olarak bildirmek ödevindedir.

Madde 83- Hiç kimse kanunla bağı olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye verilemez ve yollanamaz.

Madde 84- Vergi, Devletin genel giderleri için, halkın pay vermesi demektir.

Bu esaslara aykırı olarak gerçek veya tüzel kişiler tarafından veya onlar adına resimler, ondalık alınması ve başka yüklemeler yapılması yasaktır.

Madde 85- Vergiler ancak kanunla salınır ve alınır.

Devletçe, illerin özel idarelerince ve belediyelerce alınagelmekte olan resimler ve yüklemeler, kanunları yapıncaya kadar alınabilir.

Madde 86- Harb halinde veya harbi gerektirecek bir durum baş gösterdikte veya ayaklanma olduğunda yahut vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtiler görüldükte Bakanlar Kurulu, süresi bir ayı aşmamak üzere yurdun bir kesiminde veya her yerinde sıkıyönetim ilan edebilir ve bunu hemen Meclisin onamasına sunar. Meclis sıkıyönetim süresini, gerekirse uzatabilir veya kısaltabilir. Meclis toplanık değilse hemen toplanmaya çağılır.

Sıkıyönetim süresi ancak Meclisin kararıyle uzatılabilir.

Sıkıyönetim, kişi ve konut dokunulmazlığının, basın, gönderişme, demek, ortaklık hürriyetlerinin geçici olarak kayıtlanması veya durdurulması demektir.

Sıkıyönetim bölgesiyle bu bölgede hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceğı harb halinde de dokunulmazlığın ve diğer hürriyetlerin nasıl kayıtlanabileceğı veya durdurulacağı kanunla gösterilir.

Madde 87- Kadın, erkek bütün Türkler ilk öğretimden geçmek ödevindedirler. İlk öğretim Devlet okullarında parasızdır.

Madde 88- Türkiye’de din ve ırk ayırdedilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese “Türk” denir.

Türkiye’de veya Türkiye dışında bir Türk babadan gelen yahut Türkiye’de yerleşmiş bir yabancı babadan Türkiye’de dünyaya gelipte memleket içinde oturan ve erginlik yaşına vardığında resmi olarak Türk vatandaşlığını isteyen yahut Vatandaşlık Kanunu gereğince Türklüğe kabul olunan herkes Türktür.

Türklük sıfatının kaybı kanunda yazılı hallerde olur.

ALTINCI BÖLÜM

Türlü Maddeler İller

Madde 89- Türkiye, coğrafya durumu ve ekonomi ilişkileri bakımından illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara bölünmüştür ve bucaklar da kasaba ve köylerden meydana gelir.

Madde 90- İllerle şehir, kasaba ve köyler tüzelkişilik sahibidirler.

Madde 91- İllerin işleri, yetki genişliğı ve görev ayrımı esaslarına göre idare olunur.

Memurlar

Madde 92- Siyasi hakları olan her Türkün, yeterliğine ve hakedişine göre, Devlet memuru olmak hakkıdır.

Madde 93- Bütün memurların nitelikleri, hakları, görevleri, aylık ve ödenekleri, göreve alınmaları ve görevden çıkarılmaları, yükselme ve ilerlemeleri özel kanunla gösterilir.

Madde 94- Kanuna aykırı işlerde üstün emrine uymuş olmak memuru sorumdan kurtarmaz.

Maliye İşleri

Madde 95- Bütçe Kanunu tasarısı ve buna bağı bütçeler ve cetvellerle katma bütçeler Meclise bütçe yılı başından en az üç ay önce sunulur. (*)

Madde 96- Devlete malları bütçe dışı harcanamaz.

Madde 97- Bütçe Kanununun geçerliğı bir yıldır.

Madde 98- Kesinhesap kanunu, ilişkin olduğu yıl bütçesinin hesap dönemi içinde elde edilen gelirle gene o yılki ödemelerin gerçekleşmiş tutarını gösterir kanundur. Bunun şekli ve bölümleri Bütçe Kanunu ile tam karşılıklı olacaktır.

Madde 99- Her yılın kesin hesap kanunu tasarısı o yılın sonundan başlayarak en geç ikinci yıl Kasım ayı başına kadar Büyük Millet Meclisine sunulur.

Madde 100- Büyük Millet Meclisine bağı ve Devletin gelirlerini ve giderlerini özel kanuna göre denetlemekle görevli bir Sayıştay kurulur.

Madde 101- Sayıştay, genel uygunluk bildirimini ilişkin olduğu kesin hesap kanununun maliyece Büyük Millet Meclisine verilmesi tarihinden başlayarak en geç altı ay içinde Meclise sunar.

Anayasanın Dayanakları

Madde 102- Anayasada değişiklik yapılması aşağıdaki şartlara bağılıdır:

Değişiklik teklifinin Meclis tam üyesinin en az üçte biri tarafından imzalanması şarttır.

Değişiklikler ancak tam sayısının üçte iki oy çokluğu ile kabul edilebilir.

Bu kanunun, Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki birinci maddesinde değişiklik ve başkalaıma yapılması hiçbir türlü teklif dahi edilemez.

(*) Maddenin ilk şekli:

“Muvazenei Umumiye Kanunu müteallik olduğu senei maliyenin duhulünde mevkii icraya konulabilmek için layihası ve merbutu bütçeler ve cetveller nihayet Teşrinisani iptidasında Meclise takdim olunur.”

Madde 103- Anayasanın hiçbir maddesi hiçbir sebep ve bahane ile savsanamaz ve işlerlikten alakonamaz. Hiçbir kanun Anayasaya aykırı olamaz.

Madde 104- 20 Nisan 1340 tarih ve 491 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanunu yerine manâ ve kavramda bir değişiklik yapılmaksızın Türkçeleştirilmiş olan bu kanun konulmuştur.

Madde 105- Bu kanun yayım tarihinde yürürlüğe girer.

NOT

Anayasa'da 5 kez değişiklik yapılmıştır:

1. 1222 sayılı ve 10/4/1928 günlü kanun (R.G. 14/4/1928-863; 3. T. Düstur, Cilt 9)
2. 1893 sayılı ve 10/12/1931 günlü kanun (R.G. 15/12/1931-1976; 3. T. Düstur, Cilt 13)
3. 2599 sayılı ve 5/12/1934 günlü kanun (R.G. 11/12/1934-2877; 3. T. Düstur, Cilt 16)
4. 3115 sayılı ve 5/2/1937 günlü kanun (R.G. 13/2/1937-3533; 3. T. Düstur, Cilt 18)
5. 3272 sayılı ve 29/11/1937 günlü kanun (R.G. 1/12/1937-3773; 3. T. Düstur, Cilt 19)